

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Гевчук Н. С., Тимків М. В. Дослідження соціально-психологічної готовності молоді до проходження військової служби в Збройних Силах України. У статті подано результати експериментального дослідження щодо визначення соціально-психологічної готовності молоді у Збройних Силах України зі студентами, що навчаються на кафедрі військової підготовки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Проаналізовано сучасну ситуацію на Сході української держави. Підкреслено актуальність даного дослідження в умовах проведення антитерористичної операції. Вивчено проблематику дослідження готовності молоді до проходження військової служби у сучасній вітчизняній науці. Проведено теоретичний аналіз поняття «готовність особистості до діяльності»; концепції соціально-психологічного розвитку готовності учнів до служби у Збройних Силах України; ідею ефективності військово-патріотичного виховання призовної молоді; професійної підготовки військових фахівців.

У статті здійснено аналіз теоретичних основ формування військово-патріотичної готовності молоді до захисту Вітчизни. Визначено структуру, систему критеріїв та показників готовності потенційних майбутніх призовників до означеного виду діяльності. Подано характеристику показників (особистісний, когнітивний, поведінковий) та критеріїв соціально-психологічної готовності молоді до служби в Збройних Силах України. Експериментально перевірено дані показники за допомогою авторського опитувальника «Ставлення і готовність молоді до служби в Збройних Силах України». Досліджено найпоширеніші мотиваційні аспекти навчання на військовій кафедрі; здатність потенційного військовослужбовця бути дисциплінованим та відповідальним, засвоювати і дотримуватися норм моралі та права; співвідношення вимог служби у ЗСУ з власними можливостями студентів кафедри військової підготовки.

Ключові слова: молодь, готовність до військової служби, Збройні Сили України, критерії готовності, показники готовності, військова служба, військовослужбовець, військово-патріотичне виховання.

Гевчук Н. С., Тымкив М. В. Исследование социально-психологической готовности молодежи к прохождению военной службы в Вооруженных Силах Украины. В статье поданы результаты экспериментального исследования относительно определения социально-психологической готовности молодежи в Вооруженных Силах Украины со студентами, которые учатся на кафедре военной подготовки Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко.

Проанализирована современная ситуация на Востоке украинского государства. Подчеркнута актуальность данного исследования в условиях проведения антитеррористической операции. Изучена проблематика исследования готовности молодежи к прохождению военной службы в современной отечественной науке. Проведен теоретический анализ понятия "готовность личности к деятельности"; концепции социально-психологического развития готовности учеников к службе в Вооруженных Силах Украины; идею эффективности военно-патриотического воспитания призывной молодежи; профессиональной подготовки военных специалистов.

В статье осуществлен анализ теоретических основ формирования военно-патриотической готовности молодежи к защите Отчизны. Определена структура, система критериев и показателей готовности потенциальных будущих призывников к отмеченному виду деятельности. Подана характеристика показателей (личностный, когнитивный, поведенческий) и критериев социально-психологической готовности молодежи к службе в Вооруженных Силах Украины. Экспериментально проверены данные показатели с помощью авторского опросника "Отношения и готовность молодежи к службе в Вооруженных Силах Украины". Исследованы самые распространенные мотивационные аспекты учебы на военной кафедре; способность потенциального военнослужащего быть дисциплинированным и ответственным, усваивать и придерживаться норм морали и права; соотношение требований службы в ВСУ с собственными возможностями студентов кафедры военной подготовки.

Ключевые слова: молодежь, готовность к военной службе, Вооруженные Силы Украины, критерии готовности, показатели готовности, военная служба, военнослужащий, военно-патриотическое воспитание.

Становлення і розвиток України як сучасної Європейської держави можливі за умови гарантування її національної безпеки. В умовах сьогодення, нагальним питанням постає військова безпека України. Остання є однією з найважливіших елементів суверенної незалежної держави, поряд з економічною, політичною та соціальною і обумовлена не лише об'єктивними факторами (озброєнням, розвитком бойової техніки та організацією навчально-бойової діяльності), але й суб'єктивними, перш за все, людським, що включає в себе здатність

молодих свідомих громадян до захисту і оборони своєї держави. Тому вона виступає основною причиною перевірки соціально-психологічної готовності молоді до проходження служби в Збройних Силах України.

Проблематика дослідження готовності молоді до проходження військової служби у сучасній вітчизняній науці є доволі новою. Проте, поняття «готовність особистості до діяльності» можна зустріти у працях представників філософської науки. Вони стверджували, що «готовність» передбачає «утворення» певної взаємозалежної цілісності в структурі особистості, а саме її ціленаправлений соціальний розвиток та професійне самовдосконалення. Ця соціальна характеристика є достовірним індикатором соціально-психологічних процесів, які виникають у життєдіяльності людини [4, с. 52].

Концепцію соціально-психологічного розвитку готовності учнів до служби у Збройних Силах України вивчав М. Томчук, ідею ефективності військово-патріотичного виховання призовної молоді – Г. П'янковський. Професійна підготовка військових фахівців висвітлена у наукових доробках А. Андреєва, А. Барабанщикова, В. Вдов'юка, А. Галімова, В. Герасимова, В. Давидова та ін. [4, с. 52].

Мета статті полягає у теоретичному та емпіричному дослідженні соціально-психологічної готовності молоді до військової служби у Збройних Силах України.

Поставлена мета вимагає виконання таких завдань:

1) здійснити аналіз теоретичних основ формування військово-патріотичної готовності молоді до захисту Вітчизни, охарактеризувати сутність і сучасний стан досліджуваної проблеми;

2) визначити структуру, систему критеріїв та показників готовності потенційних майбутніх призовників до означеного виду діяльності;

4) експериментально перевірити соціально-психологічну готовність молоді до служби в Збройних Силах України.

Ситуація в Україні, спричинена військовим конфліктом на частині території Донецької і Луганської областей, зумовила підвищений інтерес до проблеми вивчення психологічної готовності призовників до проходження військової служби, як одного з найважливіших факторів успішної військової діяльності.

Звернемося до аналізу поняття «готовність до військової служби» у вітчизняній літературі. Так, наприклад, Ю. Сисоєв у своїх дослідженнях щодо психологічної, фізичної та функціональної підготовленості сучасної молоді допризовного і призовного віку до служби в Збройних Силах виокремлює складові компоненти готовності до служби (особистісні, мотиваційні й операційні), враховуючи специфіку військової служби й наголошує на особливих вимогах, необхідних для підготовки молоді [6]. В Україні військові психологи психологічну готовність призовників до служби в умовах ризику трактують як бажання випробувати свої можливості та знання, набуті раніше, до моменту призову [3]. Готовність – як результат психолого-педагогічного впливу вивчала М. Солодкова, яка вважає, що психологічна готовність –

це стан, що базується на передбаченні майбутньої дії з метою досягнення будь-яких результатів та необхідність мобілізації психіки на подолання труднощів, що виникають [5, с. 86].

У своєму дослідженні соціально-психологічну готовність до військової служби трактуємо, як рівень визначеності і сформованості у молодій особі бажання служити в армії, виявлення інтересу до військової діяльності, ідеалів військової людини, почуття обов'язку та відповідальності перед суспільством, патріотизму, здатність оцінити соціальну значущість та необхідність проходження військової служби, потрібних воїну моральних якостей. Військова служба, на нашу думку – це життєдіяльність людини в особливих, більш екстремальних, порівняно із звичайним життям, умовах існування.

Обмеження, які існують у військових структурах створюють для молоді особливий, напружений життєвий і психологічний простір, більш складну морально-психологічну атмосферу, на фоні якої розгортаються різні види військової діяльності. До цього додаються й інші соціально-психологічні фактори, які можуть призвести до проблем пов'язаних з низькою готовністю молодих людей до встановлення міжособистісних стосунків, службового та неформального спілкування, до виконання військових обов'язків, підпорядкування тощо.

Готовність до служби в армії полягає у здатності успішно виконувати всі її вимоги і чим вища готовність молодій особі, тим менше часу буде витрачено на адаптацію до умов військової діяльності і менше зусиль (власних, а також командирів) вимагатиме цей процес.

З метою перевірки соціально-психологічної готовності молоді до проходження військової служби в Збройних Силах України, нами проведено дослідження за допомогою авторського опитувальника «Ставлення і готовність молоді до служби в Збройних Силах України», до якого було залучено 30 респондентів, що навчаються на кафедрі військової підготовки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (6 осіб жіночої статі та 24 особи чоловічої статі). У дослідженні переважає вікова категорія респондентів від 17 до 20 років (57%), меншу частину складають особи від 21 до 25 років (43%).

У процесі експериментального дослідження нами були виокремлені показники та критерії соціально-психологічної готовності молоді до служби в Збройних Силах України. Їхня характеристика подана у таблиці 1.

Оцінюючи особистісний показник, варто зазначити, що 9 опитаних осіб (30%) володіють лідерськими якостями і впевнені у собі, що свідчить про здатність не тільки проходити військову службу у ЗСУ, а й в майбутньому побудувати успішну військову кар'єру. Особам, яким легше виконувати поставлені завдання – 5 (17%), відчувають себе лідерами, виключно, в малих колективах – 11(36%), у решти – 5 (17%) виникають побоювання, коли мова йде про керівництво великими групами людей.

Для успішного проходження військової служби в Збройних Силах України, а в майбутньому побудови військової кар'єри, респонденти вказали особистісні якості, які в них розвинені добре, зокрема: дисциплінованість, ініціативність, відповідальність, лідерство, субординація, підпорядкування, тактовність, витривалість, хитрість, сила волі та самоконтроль і якості, над якими їм варто ще попрацювати: професіоналізм, стійкість, рішучість, наполегливість, «холодний розрахунок», терпіння, навички командира та нові знання у військовій сфері.

Таблиця 1.

Характеристика показників та критеріїв соціально-психологічної готовності молоді до служби в Збройних Силах України

Показники	Критерії
Особистісний	- сформованість ціннісних орієнтацій; - мотиваційні аспекти проходження військової служби в ЗСУ; - ступінь засвоєння норм моралі та права; - самоконтроль і нервово-психологічна стійкість; - дисциплінованість, врівноваженість та відповідальність; - впевненість у собі та лідерські якості;
Когнітивний	- сформованість знань, які є визначальними при службі в ЗСУ; - розуміння важливості і соціальної значущості проходження військової служби та захисту своєї держави; - потреба у розвитку якостей, необхідних для успішного проходження військової служби в ЗСУ та побудови у майбутньому військової кар'єри; - стійкість військової професійної спрямованості; - ступінь адаптації до умов військової служби в ЗСУ; - громадська активність та проінформованість з питань політичного життя України; - співвідношення вимог військової служби з власними можливостями; - рівень патріотизму у студентів кафедри військової підготовки;
Поведінковий	- здатність до самообілізації внутрішніх ресурсів необхідних для виконання поставлених завдань старшим керівництвом; - ставлення до військової служби та підтримка рідних у бажанні служити українському народу; - здатність освоєння і виконання розпорядку дня у ЗСУ; - готовність орієнтуватися в психологічно складних ситуаціях; - особистісна зрілість, внутрішня зібраність і цілеспрямованість молоді особи, як майбутнього військовослужбовця.

Одним з визначальних критеріїв, вважаємо здатність потенційного військовослужбовця бути дисциплінованим та відповідальним, засвоювати і дотримуватися норм моралі та права. Результати свідчать про те, що для 20 молодих людей (67%) ця умова є прийнятною, у 2 (7%) – не завжди виходить, інші 8 (26%) – не задумувались про це.

Отримані дані щодо найпоширеніших мотиваційних аспектів навчання на військовій кафедрі / проходження служби в ЗСУ представлені на Рис. 1.

Рис. 1. Мотиваційні аспекти навчання на військовій кафедрі / проходження служби в ЗСУ

Найпоширенішими мотиваційними аспектами навчання на військовій кафедрі / проходження служби в ЗСУ виявились такі: побудова військової кар'єри – 10 відповідей, зміцнення соціального статусу – 9, отримання військового звання і подальше просування у військовій сфері – 9,7 позначень обрано особами, які вважають військову службу своїм громадянським обов'язком, для 6 – важливе хороше матеріальне забезпечення, 3 навчаються на військовій кафедрі з надією уникнути строкової служби і 1 особа бажає створити сім'ю з військовослужбовцем.

Характеризуючи когнітивний компонент відзначаємо, що більшість респондентів вважають себе патріотами України і пишаються цим – 16 осіб (53%), 8(27%) – люблять свою державу, але щодо завзятого патріота, утримуються, 3 (10%) респондентам – важко відповісти і тільки в 1 (3%) байдуже ставлення, оскільки планує виїхати за кордон.

Особливий інтерес викликає запитання щодо громадської активності і проінформованості з питань внутрішньополітичного життя України, зокрема, за минулий 2017 рік. Серед найважливіших подій респонденти називають такі: «безвіз», АТО, обмін військовополоненими, боротьба з корупцією, підняття заробітної плати військовослужбовцям та прожиткового мінімуму, «союз з Росією щодо постачання газу в Україну», реформа освіти, підняття пенсій та масова еміграція населення.

При співвідношенні вимог служби у ЗСУ з власними можливостями студенти кафедри військової підготовки найбільшу складність для себе

вбачають у особистісній відповідальності – 11 (37%) осіб, безперервному підпорядкуванню – 9 (30%), віддаленості від дому – 6 (19%), фізичних навантажень – 2 (7%) і 2 (7%) респондентів не бачать жодних труднощів для себе.

Оцінка поведінкового показника і його критерії у нашому дослідженні мають такі результати: у 15 (50%) опитаних простежується позитивне ставлення до військової служби, значний коефіцієнт нейтрального показника – 13 (43%) осіб і 2 (7%) – проявляють негатив. Щодо поглядів батьків на бажання студентів Кафедри військової підготовки продовжувати військову кар'єру, то тут складається така картина: 15 (50%) респондентів дають відповідь, що батьки «схвалюють і підтримують», 13 (43%) – нейтральне ставлення і 2 (7%) негативне.

Отже, проаналізувавши отримані результати, варто зазначити, що у респондентів, які взяли участь у нашому дослідженні (студентів Кафедри військової підготовки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка) прослідковуємо достатній рівень сформованості знань про соціальну значимість та необхідність військової служби. Перевагою є те, що незважаючи на складну ситуацію на сході України, яка супроводжується веденням бойових дій, молодь все ж позитивно налаштована щодо військової служби в Збройних Силах України і більшість опитаних вважають себе патріотами, а присягу на вірність Вітчизні – гордістю.

Важливим є той момент, що у нашому дослідженні молоді особи жіночого (100%) та чоловічого роду (50%) схвально ставляться до військової служби і виявляють бажання продовжити військову кар'єру, але на контрактних умовах, що супроводжується, порівняно, високою заробітною платою, соціальною захищеністю і соціальними гарантіями для військовослужбовця.

Світова практика засвідчує, що за умови принципу прийняття на військову контрактну службу у молоді виникає значно вищий рівень соціально-психологічної готовності, ніж у призовників, які зараховуються на строкову військову службу. Психологічна мотивація військовослужбовця, який добровільно вступив на військову службу, принципово відрізняється від мотивації призовника, який ставиться до військової служби як до нудного, тимчасового обов'язку, адже в останньому випадку він абсолютно не зацікавлений в якості виконання своїх обов'язків, у бережливому ставленні до техніки тощо.

Оцінка співвідношення у молоді всіх показників (особистісного, когнітивного та поведінкового) соціально-психологічної готовності свідчать про достатній рівень сформованості патріотизму, розуміння своїх прав і обов'язків, переконань у розвитку України як демократичної держави та розуміння важливості саморозвитку для зміцнення державності й суспільного добробуту. Проблема соціально-психологічної готовності молоді до військової служби в умовах сьогодення вимагає подальшого глибокого та детального дослідження, важливу складову якого становить ретельне вивчення вікових особливостей та ціннісних установок цієї частини нашого суспільства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» редакція від 28.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
2. Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
3. Гончаренко О. С. Аналіз суперечностей формування позитивного іміджу армії в молоді / О. С. Гончаренко // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Вип. LIII. – Ч. I. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – С. 50–54.
4. Литвиненко Е. Теоретико-методологічні основи психологічної підготовки воїнів / Е. Литвиненко // Прикордонник України. – 2001. – № 3. – С. 38-45.
5. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В Савчин, Н. П Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
6. Томчук М. І. Соціально- психологічні проблеми готовності учнів до служби в Збройних Силах України : дис... д-ра психол. наук : 19.00.07/ М. І. Томчук. – К., 1996. – 420 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Zakon Ukraïni «Pro vijs'kovij obov'jazok i vijs'kovu sluzhbu» redakcija vid 28.09.2017 r. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
2. Zakon Ukraïni «Pro Zbrojni Sili Ukraïni» vid 06.12.1991 r. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
3. Goncharenko O. S. Analiz superechnostej formuvannja pozitivnogo imidzhu armii v molodi / O. S. Goncharenko // Gumanizacija navchal'no-vihovnogo procesu : zbirnik naukovih prac' / [Za zag. red. prof. V. I. Sipchenka]. – Vip. LIII. – Ch. I. – Slov'jans'k : SDPU, 2010. – S. 50–54.
4. Litvinenko E. Teoretiko-metodologichni osnovi psihologichnoï pidgotovki voïniv / E. Litvinenko // Prikordonnik Ukraïni. – 2001. – № 3. – S. 38-45.
5. Savchin M. V. Vikova psihologija / M. V Savchin, N. P Vasilenko. – K.: Akademvidav, 2005. – 360 s.
6. Tomchuk M. I. Social'no- psihologichni problemi gotovnosti uchniv do sluzhbi v Zbrojnih Silah Ukraïni : dis... d-ra psihol. nauk : 19.00.07/ M. I. Tomchuk. – K., 1996. – 420 s.

Hevchyk N. S., Tumkiv M. V. Research of social psychological readiness of young people to passing of military service in the Armed Forces of Ukraine. In the article the results of experimental research are given in relation to determination of social psychological readiness of young people in the Armed Forces of Ukraine with students that study on the department of military preparation of the Kamianets-Podilskyi National Ivan

Ohiienko University.

The modern to the situation is analysed on East of the Ukrainian state. Actuality of this research is underline in the conditions of realization of anti-terror operation. The range of problems of research of readiness of young people is studied to passing of military service in modern home science. The theoretical analysis of concept "readiness of personality to activity" is conducted; conceptions of socialpsychological development of readiness of students are to service in the Armed Forces of Ukraine; idea of efficiency of military-patriotic education of draft young people; professional preparation of soldiery specialists.

In the article the analysis of theoretical bases of forming of military-patriotic readiness of young people is carried out to defence of Fatherland. A structure is certain, system of criteria and indexes of readiness of potential future draftees to the marked type of activity. Description of indexes and criteria of social psychological readiness of young people is given to service in the Armed Forces of Ukraine. These indexes by means of authorial questionnaire of "Relation and readiness of young people are experimentally tested to service in the Armed Forces of Ukraine". The most widespread motivational aspects of studies are investigational on a military department; ability of potential serviceman be disciplined and responsible, to master and adhere to the norms of moral and right; correlation of requirements of service with own possibilities of students of department of military preparation.

Key words: young people, readiness to military service, Armed Forces of Ukraine, criteria of readiness, indexes of readiness, military service, serviceman, military-patriotic education.

Отримано 15.03.2018

УДК 364.044

І. І. Горянін
gorianin@ukr.net

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРИХИЛЬНОСТІ ДО АРВ-ЛІКУВАННЯ У ВІЛ-ІНФІКОВАНОГО ПАРТНЕРА В ДИСКОРДАНТНІЙ ЩОДО ВІЛ СІМЕЙНІЙ ПАРИ

Горянін І. І. Методи формування прихильності до АРВ-лікування у ВІЛ-інфікованого партнера в дискордантній щодо ВІЛ сімейній парі. В статті представлено теоретичні засади організації соціальної роботи з дискордантними щодо ВІЛ сімейними парами. Акцентовано увагу на проблемах: причини відмов від АРВ-лікування; формування прихильності до АРВ-лікування у ВІЛ-інфікованого